

beseda ni slovanska, je ostanek iz hunobolgarskega jezika.

Čuda, da se je ta beseda okoli Radgone in v hrvatskem Zagorju obdržala, kjer kerempuh pomenja: intestina ventriculi, drob. Tudi Belosteneec jo je zapisal.

Plavci-Falben so toraj ostanki čudsko-turških Kumanov in so gotovo se naselili v radgonski okolici v trinajstem stoletju, in v naših Fekonjih, Ferencih, Fizerjih, Kenglih, Keglih, Fajdigih teče še kumanska kri. Čudovito je, da se Kegli po hiši velijo Kalmuci-Kalmuken.

Šolske stvari.

Spisal Franjo Čeh, Strmski.

(Dalje.)

4 Štetje kot navod k računjenju.

Otroško življenje s svojim žitjem zmirom trka na šolska vrata, kakor da bi s silo htelo v posvečeno vežo, koje mali prebivavci s svojim zaupanjem boljše bodočnosti pričakujejo.

Da pa si svojo bodočnost olehkotijo, jim je treba zopet drugega predmeta, brez kterega bi v človeški družbi težko, težko živeli. In ravno ta predmet je računjenje. K računjenju ali rajtanju napeljuje pa štetje.

Šteti učiti morali bi stariši in redniki že v domači šoli. Ker pa stariši in redniki številk razviti ne znajo, morajo jih razviti učniki in sicer tako, da se otroki k računjenju pripravljajo.

Ni tedaj zadosti, da se otroki samo navzgor in navzdol šteti učijo, treba je, da se jim vidljive reči ali na desko narisane črte pred oči stavijo in tako pravi zapopadek številk prav praktično dokaže.

Otroki morajo vedeti, ktero število več ali manj velja, toda mora učitelj v začetku le po eno enoto množiti, pa vendar ne prej kot so prejšnja števila prav dobro zapopadli. Učitelj tudi ne sme pozabiti, da pri uku novih številk vsa poprejšnja števila ponavlja, kajti ponavljanje je, kakor prigovor pravi, mati vseh vedi.

Ako otroki navzgor in navzdol prav praktično šteti znajo, pristopi učitelj k dvojičnim in nedvojičnim številom itd.

5. Otroška pravljica, basni in pesmi.

Ta predmet zlahka otroške čutleje in krepča spominek; posebno ljubezen do petja je celemu slovenskemu narodu globoko vkoreninjena. V pesmih razodevamo žalost, ki nas tare, in veselje, ki nam srce širi, da bi tudi v drugih enaka čutja obudili. V pesmih ohranjemo žalostne in vesele dogodbe svojega naroda, v pesmih slavimo hrabrost srčnih junakov in sicer tako, da svoje narodne pesmi pesniško zgodovino naroda imenovati zamoremo.

Kdo bi ne poslušal nedolžnih otrok, kedar najsvetejšo daritvo svete maše s svojimi glasovi spremljajo; ali po nedeljah in praznikih, kdo bi se ne čudil čvrstim Slovenkam, kako ganljivo budijo pri službi božji s svojimi milimi glasovi speče človeške čutleje. In v spomladi, kako lepo je poslušati, ako hribi in doline odmevajo milih slovenskih pesmic.

Sveto petje megle predere
Ravno kak molitva stri,
Zato v pisnu svetemu se bere:
Mor'mo s tist'ni Boga hvaliti.

6. Gimnastika ali telovadba tudi vežbanje imenovano.

Vsi otroci in mladi ljudje, posebno moškega spola, radi hodijo, bežajo, skačejo, plazijo, se vijejo in valajo, nosijo in vlačijo teže, jahajo, če ravno ne na konjih, vendar po palicah, pljuskajo po vodi, in Bog ve, kaj še več. Tako telesno gibanje imenujemo naravsko gimnastiko. Okrutno in nevmisljeno bi bilo, ako bi se otrokom naravsko telesno gibanje brez vsega vzroka in nepremišljeno prepovedalo, kajti ono je zaradi telesne moči in zdravja silno potrebno.

Naj navadnejše telesno gibanje bi bilo:

a) hoja. Ona stori otroke močne in zdrave, posebno če se vremena in strmih potov ne boje.

b) Hoja po ledu s drkalnicami ali brez drkalnic (Schlittschuh.)

c) Hoja po brgljah. Ona stori otroke drzne in ročne. Po stopnicah z brgljami hoditi je nevarno.

d) Bezanje. Ono krepča pljuča in stori otroke drzne.

e. Skakanje na vzdol, na vzgor, v daljavo, čez graben s palico, ali brez palice itd. Ono krepča prsi, ude in mišice.

Skakanje je večkrat tudi edino sredstvo, da se kakšne nesreče rešimo.

f) Vijanje in valanje po ravnini, posebno na trati ali pesku.

g) Metanje ali lučanje na odmerjeni kraj. Ono krepča naročje, prsi in oko. V začetku se rabijo majhne oblice, kasneje pa baloni in kamenje.

h) Kopanje snaži in krepča celo leto. Plavanje pa nam ohrani zdravje in nas mnogokrat reši smrtne nevarnosti.

i) Jahanje se priporoča le odraslim fantom. Tudi vrtnarstvo in rokodelstvo pospešuje telesne moči in zdravje. Mizarstvo in tokarstvo je po različnosti dela fantom zelo koristno. Zobačo, sveder, kladvo, sekuro, dletvo itd. morajo fantje ne samo poznati, nego tudi umno rabiti vedeti, kajti so orodja, brez kterih gospodarstvo biti ne more.

(Dalje prihodnjic.)

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo

(Dalje.)

Št. 27. Liverdun modri, blauer L., lat. *Or nithia ambigua*. Trs slab, medkolence dolgo; listje malo vrezano, ravno, rdečelisasto, malovolnato, skoraj nago, končni zob širokošpičast, veruge malokedaj, peteljna tesna, sulicastoo dprta.

Grozd srednji, rahel, vejast; recelj tenek, srednje dolg.

Vr. Precaj rano zori, je prav rodovit, še bolj kakor jemu podoben modri Pino, da trpeče vino, in se priporoča tudi na mesto modrega Burgundeca, kdertta ne rodi.

Št. 28. Malinovec ali Jork Madejra, blauer, nach Himbeeren riechender Madeira.

Trs zelo močen, trpečen v mrazu; črnkasto rožje prav dolgo, tenko, trnasto, kolenea oddaljena; listje se loči od lesičine, ktera pozneje pride, po še manjših zarezah, celo odprti petljni verugi, bolj ravnim na robu manj nazaj zavitem listju.

Vr. Je divja trta iz afrikankega otoka Madejra, daje pri nas želčno grozdje za zobjanje, ker se pred svojimi sestrami skazuje zavolj nanavadnega, malničnega sladkega okusa; še več je vredna zavolj lepega listja, trnastega rožja in ker rano zori, in je posebnost za vrte.

Št. 29. Jakobščina rana modra, frühe Jakobstraube, črna cibeba na Českem, *Sehamsiana compressa*.

Trs mal, prtličast; listje neravno, zgornja stran nekaj volnata, rdečepegasta, drobno špičasto nazobčana; veruge stranske malo razširjene, peteljna odprta. Grozd mal, gost, vejast, recelj kratek; jagoda pri brazgotini vtisnena.

Vr. Se zime ne boji, reže se kratko, in le v dobri zemlji rodi, vina ne da posebnega, le toliko je več vredna, da rano zori, še pred črnim, ranim Burgundcem, in bi se dala siliti.

Št. 30. Savtnarščak modri, blauer Sautner, raisen rouge. Trs prtličast; rožje rdeče, tanko; listje malo, podolgasto, debelo, malonarezno, topozobčasto; veruge stranske malokedaj razširjene, peteljna na dnu špičasta, potem včasi razširjena; grozd mal, večidel rahel; recelj debel.

Je zavolj sladkega okusa in, ker rano zori boljši, kakor tičevina.

Domače stvari.

(Gnojna moč mjlnice, vode mjlnice žajfnice.) Skrbni gospodarji in gospodarice skrbijo, da se noben odpadek domačih stvari, ki se da koristno porabiti, ne potraji. Taki odpadki v domačej rabi je razun drugih tudi mjlnica, ki po vmivanju ali po izpranem perilu v perilnici ostane in se navadno na stezo izlije. Ako perice z mjlnico tako ravna, si delajo same kvar, ker mjlnica ima v sebi veliko gnojno moč in posebno k rasti zelišč mnogo pripomore, ako se po gostem ž njo zaljivajo.

— Tudi je zelo dobro rože z tako vodo zaljivati, ker ona čini, da dobijo rože — ki inače blede cvetijo — bolj ognjeno in zelo lepo barvano cvetje. Da ima mjlnica tako moč, temu se ne bo nikdo čudil, ako rečemo, da je sestavljeno vsako mjlno (žajfa) iz masti, ali mastnega olja in iz pepelne (lugove) soli (sode) ktere rast bilin pospešujejo, v mjlnici pa so raztopljene in se zatorej še tim lože z prstjo zvežejo.

Zato pridne gospodinje mjlilnice naj ne izlivajo na stezo, temoč naj ž njo zaljivajo razna zelišča in z veseljem bodo gledale lepo jih rast in tudi živobarvane evetice.

Fr. Višanec.

Kako se lahko odpravi mrčes pri hiši. Pri starih hišah, pa tudi pri novih, pri katerih se nahajajo razpokline, se zvekušino nahaja tudi mnogo mrčesa p. stenic, šurkov, (kebrov švabov) mravelj itd. te naj lože odpraviš, ako nadevaš v razpokline surovih črstvih konopelj, noben mrčes ne more konopelj vohati in zatoraj mu v kratkem ni več ne sluha ne duha.

L. St.

Kako izveš, ktere gobe so strupne? Strupne gobe rastejo raji v temnem kraju, prave pa v svetlih; strupne gobe so črnijo, ako se s čubuljem vred kuhajo, prave pa ne.

J. Ž.

Dopisi.

Iz slovenske Bistrice 9. avg. Naš okrajni zastop. Letina. Kdor se še spominja, kako da so se dovršile volitve za naš okrajni zastop, ta se ne bo čudil njegovemu postopanju, — v vseh narodnih stvarih. Koj v svoji prvi seji se je lotil vprašanja zarad jezika, v katerem naj bi se podučevalo v šolah in izrekel željo, naj se enaka pravica skaže nemškemu in slovenskemu jeziku. Človek bi torej mislil, da je naš okrajni zastop res zavzet za ravnopravnost, spoznavši, da, dokler se ne spolnujejo pravične želje vseh v Avstriji bivajočih narodov, tedaj tudi Slovanov, ne boče mira in ne blagostanja v deželi. Nikakor ne! Večini našega okrajnega zastopa je ravnopravnost le pravica, da je Slovincu dovoljeno, se — ponemčiti. Kdor se pa temu brani, sprevidiš, da slabemu poprejšnemu in dozdanzemu stanu našega slovenskega ljudstva je večidel krivo stoletno, posilno potučevanje, ta je — Rus. Poprej imenovali so nas Panslaviste; odkar pa je bil shod Slovanov v Moskvi, smo vsi, ki se potegujemo za pravice Slovencev, — Rusi; češ da so tudi Rusi, katerih je še enkrat toliko, kot vseh prebivalcev našega cesarstva, slavjanskega plemena in da je celo ruski car pozdravil vse prišedše slavjanske goste, kot svoje sorodne brate. Od tega časa nemški časniki v vsakem kotu vidijo ruske emisere, (izposlane može), kateri z nagovarjenjem in rublji *) skušajo podšuntati avstrijske Slovence, in jih pridobivati za rusko carstvo. Pač slabo vest morajo imeti ti časniki, da se tako zelo boje ruske propagande. Naj se nam ne kratijo naše pravice, naj se skrbi, da bodo zadovoljni in srečni vsi narodi Avstrije in ne bo se treba bati nobene propagande, ktere sicer nikjer ni, kakor v glavah Madžaronov in Nemškutarjev. — V naših vinogradih se zdaj slabeje kaže, kakor smo koj po evetju pričakovali. Vendar bo še dosti vinskih kapljic, če bo zanaprej vreme ugodnejše. Cena živine je zlo poskočila, ker je obilno krme. Sploh je prav rodovitna letina.

Iz gornje Ložnice na Pohorju. O ognju, kateri vpepeli mnogokrat velika kmetiška poslopja in večkrat tudi cele vasi in trge, se skoraj čuje vsak dan, revnih pogorelecev berači tudi dovolj po svetu; svetujem vam zatoraj, dragi kmetje, dajte si vaša poslopja, pri kakem dobrem društvu p. pri društvu sv. Florijana zavarovati (asekurirati). Plačali boste res nekoliko, če vas vendar nesreča doleti, boste tudi dobili hitro in lepo pomoč. — Kmetje! zmodrite se vendar enkrat in ne nosite dalje svojega sovražnika v svojem lastnem žepu, kateri vam vsak dan nekoliko kvara dela, mnogokrat pa vas celo nesrečne čini; pa ne samo vas, temoč tudi vaše sosede. Marsikteri me bo morebiti pital, kaj pa je to za sovražnik, kterege v žepu nosimo in kateri nam toliko kvara dela? Na to mu odgovorim, ta sovražnik je tabak in jegova tovaršica, ktera tudi ne dela menje kvara je pijanost in je zatoraj tudi vaša velika neprijateljica, ktera vam ne krade samo denarja, temoč tudi življenje. Marsikteri si jo nabaše ali v krčmi ali v svoji lastni kleti, dojde puhaje tabak ves omamljen domu, se vleže z žarečo pipo na slamo ali seno zaspi in nesreča je naj večkrat gotova. Ta sovražnika vam na ta način tudi lahko življenje vzemeta. Spametite se toraj, dragi prijatelji, in za on denar, s katerim si kupujete ta neprijatelja, se rajše dajte zapisati v dobro društvo zavarovanja ali pomagajte ubogim pogorelcem, in če bi se vam enkrat nesreča zgodila bodo tudi

*) Srebrni rubelj, ruski denar, velja 1 gold. 50 kr.

oni vam pomagali. Še enkrat vam rečem dragi kmetje, spametite se!

Lovro Stepišnik,
mlinar in posestnik.

Iz Halož. — Velika skupščina Ptujске čitalnice je sprejela predlog, da se letos napravi „velika beseda“ (obhajana boče 1. kimovca pri Mali nedelji) na čest in blag spomin pokojnemu A. Kremplju, bivšemu slovenskemu pisatelju, zgodovinarju, in buditelju narodne zavednosti; na to je razpisal Haložan R. B. *) nikar Ptujška čitalnica, dve darili, 50 in 30 gl., za najboljši glediščni igri. Poslane so bile tri igre: „Samo“ prvi slovenski kralj; „Samo“ in „Trapasti Juri.“ Rabsod je prisodil prvi prekrasni zgodovinski igri prvo darilo, 50 gl., Spisal jo je bistre glave in učen pisatelj gosp. France Remec, modroslovec; druga ne odgovarja pravilom krasnoslovnim in umetnim; tretja je po izbor igra „šalivka“, da še je nimamo, samo ne priklada se povse za našo okolico, nego najbolje za ono, kjer se čin godi, sicer zaslužuje slavno darilo. O tej igri se ustmeno pogovorimo z g. pisateljem.

Videvši haloški Slovinci duhovniki, da imamo dične in zmožne pisalce slovenske tudi na tem polju, samo treba je tvarne podpore, sklenoli so soglasno 8. t. m. bivši zbrani pri sv. Barbari na Belem o priliki duhovniške skupščine razpisati darilo 50 gl. za naj boljšo glediščno igro zgodovinskega zadržaja: „Svetopolkova oporoka.“ Do novega leta naj se pošljejo rokopisi R. B. v. P. p. Zavrč.

Ne bili ta primer med Slovinci našel posnema?

Novičar.

— Državni zbor zdaj počiva samo zborni deputaciji dunajska in peštanska delate in nekteri drugi odseki državnega zbora. — Vse razpravljanje zbornih deputacij se bo naj prej vrtelo krog finančnih zadev; koliko državnega dolga da imajo prevzeti Ogrri in koliko dežele takraj Litave. Kakor se čuje, bi Ogrri radi imeli samo velike pravice, dolžnosti pa nobenih; hočejo namreč plačati samo 27 gl. od stotine, vse drugo pa bi morali plačati mi. Taki dualizem bi bil vendar le preveč žvertast. Z Ogrri bomo še imeli gotovo velik križ!

— O zboru „Matičnem“ kateri je bil 7. t. m. piše iz Ljubljane „Zgodnj. Danica“ takole: G. dr. Toman je spregovoril nektere besede o razevetu slovenstva sploh in našega posebej, se ozrl na pričeto jugoslovansko akademijo z vošilom, da naj bi srečno napredovala z Božjim blagoslovom, pozdravil goste in „Matico“, ter pričel sejo. Tajnik g. Lésar je nato čitaje sporočilo povedal, da med drugimi rokopisi je „Matici“ ponudeno „slovensko brzopisje“ (štenografija) in grško-slovenska slovnica. Udov je 1206, lansko leto jih je pristopilo več kot predlanskim; pričujočih je bilo nekako do 60. Premoženja ima naprava čez 26.000 gl., za natis knjig ostaja 2—3000 gl. za prihodnje leto. Na predlog dr. Tomana in prigovor dr. Bleiweisa je zbor željo izrekel, da naj bi Koseski svoje pesmi izročil „Matici“. — Dr. Zupaneč je potlej prečital preštete. Dr. Toman je nasvetoval, naj bi bilo zanaprej v Ljubljani več in zunaj manj odbornikov, ker lahko se nameri, da se pri posvetih njih zadostno število pogreša. Ali bi ne moglo pa zunaj ravno to število ostati, če se tudi znotraj zmnožijo? — Enajsteri izvoljeni odborniki so gg.: Dr. Kosta, Lésar, Marn, Praprotnik, Šolar, dr. Poklukar, dr. Kočevar, Einspieler, Cegnar, Cigale, dekan Grabrijan. Po nekterih denarnih posvetih je predsednik zbor sklenil z vošilom, da bi se v prihodnje več udov seje vdeleževalo. Marsikteri prav dragi štajarski in drugi gosti so naš bili obiskali. Pri godbi in petju zvečer je bilo pričujočega veliko ljudstva.

— Uradništva, ktera so kvar, kterege je napravila zadnja velika povodenj v Galiciji, pozvedovala, so poročila, da je povodenj celo zatopila jedno mesto, 11 predmest in 24 vasi; nadalje samo deloma 78 krajev, da je celo odnesla, 43 cestnih in 6 železničnih mostov, 20 cestnih pa in 4 železničine moste deloma podrla. Zvun tega je povodenj podrla blizo 200 hiš in gospodarskih poslopij. Potopilo se je tudi 30 ljudi in čez 2000 živali. Vsi kraji, ktere je povodenj dosegla, so zgubili tudi vso žetvo.

— Konca leta 1866 je zaostalo davkov v raznih deželah: V Avstriji pod Anizo 4 milione 24.663 gl., v Avstrija nad

*) Ta je tudi plačnik.